

УДК 330.341.1

Багорова І.В., Гараба С.С.

**ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
МАШИНОБУДУВАННЯ**

Стаття присвячена проблемі оцінки стану шахт, що забезпечені запасами, на умовах корпоративного їх відпрацювання та можливості побудови комплексного технологічного-економічного паспорту підприємства. Розглянуто особливості механізму визначення граничних значень параметрів, які формують ступінь інвестиційної та інноваційної привабливості і, отже, приватизаційний рейтинг шахт.

Ключові слова: вугільна шахта, оцінка стану шахти, технологічно-економічний паспорт підприємства.

The article deals with the assessment of mines that provided with deposits, under their corporate practice and the possibility of building an integrated technological and economic passport of the enterprise. The features of the mechanism determining the boundary values of the parameters that shape the degree of innovation attractiveness and hence privatization rating mine.

Keywords: coal mine, assessment of the condition of mine, technological and economic passport of the enterprise.

Для розробки нових або вдосконалення існуючих методів оцінки інновацій, необхідно проаналізувати існуючі у вітчизняній і зарубіжній практиці методи оцінки, виявити їх недоліки, визначити специфічні особливості інновацій і з урахуванням даних особливостей розробити нові або вдосконалити існуючі методи оцінки ефективності інновацій, які не повинні суперечити методичним рекомендаціям та інших нормативним документом в галузі інвестиційної та інноваційної діяльності.

Мета роботи полягає у дослідженні сутності відмінностей між інвестиційними та інноваційними проектами.

Одним із способів підвищення інноваційної активності є підтримка та фінансування венчурних фондів, технопарків, бізнес-інкубаторів та інших суб'єктів інфраструктури інноваційної системи, що здійснюють відбір і венчурне фінансування інновацій, отримують назву «Центри інноваційної діяльності» (далі - ЦІД), основними функціями яких, серед інших є: «пошук і відбір перспективних інноваційних проектів і наукових досліджень для реалізації». Результатом реалізації Державної програми Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів[3] (далі - Стратегія) має стати утвердження в Україні інноваційної моделі її економічного і соціального розвитку, підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу країни, всіх її людських і природних ресурсів, забезпечення підвищення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення стабільного сталого розвитку і підвищення добробуту громадян. Реалізація Стратегії створить можливості для успішного просування України по шляху розбудови економіки і суспільства, заснованих на знаннях [3, с. 4].

Пошук і відбір перспективних інноваційних проектів і наукових досліджень для реалізації у деяких джерелах [13; 41] дані суб'єкти отримали назву «спеціалізовані суб'єкти інноваційної діяльності». На наш погляд, назва є не принциповим, тому в даній роботі будемо використовувати перший варіант

В Державній цільовій економічній програмі "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009 – 2013 роки [2], фінансування здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, а також інвестицій підприємств та організацій, грантів міжнародних організацій. Орієнтовний обсяг необхідних для виконання Програми фінансових ресурсів становить близько 280,35 млн. гривень, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – близько 104,25 млн. гривень.

Прогнозні обсяги та джерела фінансування

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, млн. гривень	У тому числі за роками				
		2009	2010	2011	2012	2013
Державний бюджет	104,25	21,3	19,83	21,73	20,64	20,75
Місцеві бюджети	79,4	30,6	29,55	6,88	5,47	6,9
Інші джерела	96,7	6,94	31,58	17,38	19,4	21,4
Усього	280,35	58,84	80,96	45,99	45,51	49,05

Станом на 1 жовтня 2009 року в Україні діяло 968 інститутів спільного інвестування, що досягли нормативів, із них 730 (75,4 %) – венчурні фонди. Загальний обсяг активів венчурних фондів в Україні на початок 2009 року складав 58,7 млрд. гривень. Основними споживачами інвестицій венчурних фондів були компанії зі сфер промисловості, споживчих товарів та змішаної галузі. За даними Національного банку України, станом на 1 жовтня 2009 року в Україні зареєстровано 159 банків. Їх статутний капітал у гривневому еквіваленті становить 8 719,7 млн. євро [14].

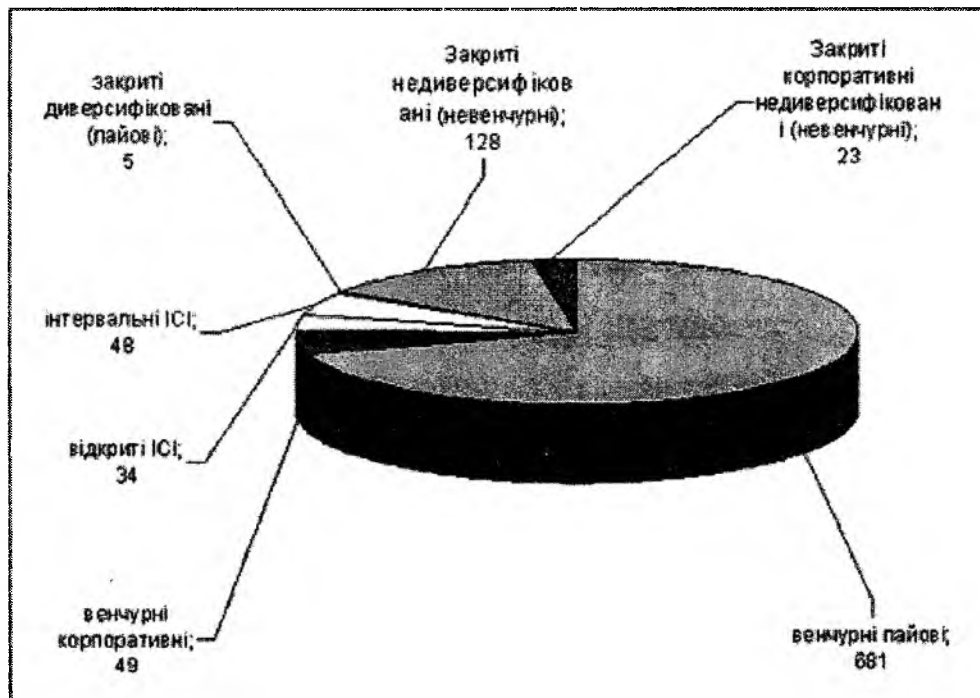

Рис.1. Фінансування інновацій на Україні.

Таким чином, останнім часом держава почала істотно підтримувати фінансовими ресурсами інноваційну діяльність за допомогою виділення коштів суб'єктам інноваційної системи (ЦІД), що здійснює комерціалізацію інновацій. Проте, як відзначав Г. Менш, між нововведеннями існує конкуренція за ресурси, бо кожен вид нововведень вимагає певних витрат праці і капіталу і неможливо комерціалізувати абсолютно всі інновації, у зв'язку з цим стає важливим впровадження в практику ефективних методик відбору інновацій.

Необхідність створення ефективних методів експертизи та відбору інновацій на предмет можливої успішної комерціалізації відзначається в нормативних документах державного і регіонального рівнів.

Так, в основному нормативному документі, який рекомендується в літературі з інноваційного менеджменту [9, с. 202; 10, с. 403; 5, с. 367] для оцінки ефективності інновацій - Методичних рекомендаціях для оцінки ефективності інвестиційних проєктів, вказується:

- «Рекомендації повинні бути прийняті в якості основи для створення нормативно-методичних документів з розробки та оцінки ефективності окремих видів інвестиційних проєктів, що враховують їх специфіку» [4];

- «Практичне рішення ... завдань, що виникають в інвестиційній сфері, природно, має спиратися на дані «Рекомендації», але втілюватися у відповідних алгоритмах, що враховують унікальність кожного інвестиційного проєкту» [4].

Таким чином, актуальність і необхідність розробки методів оцінки ефективності інновацій, які б враховували специфіку інновацій, визначили вибір теми дисертаційного дослідження.

Відповідно до цього, для розробки нових або вдосконалення існуючих методів оцінки інновацій, необхідно проаналізувати існуючі у вітчизняній і зарубіжній практиці методи оцінки, виявити їх недоліки, визначити специфічні особливості інновацій і з урахуванням даних особливостей розробити нові або вдосконалити існуючі методи оцінки ефективності інновацій, які не повинні суперечити методичним рекомендаціям та іншим нормативним документам в галузі інвестиційної та інноваційної діяльності. Таке дослідження доцільно почати з характеристики та поняття термінів, використовуваного в інноваційному менеджменті для оцінки ефективності інновацій.

Вперше термін «інновація» був використаний французами в 1927 р. Відомості про це містяться у виданому в 1989 р. «Загальних словнику французької мови з початку XVII ст. до наших днів» [8, с. 15].

У наукових дослідженнях поняття «інновація» з'явилося в XIX ст. Зокрема, в етнографії воно використовувалося для позначення самостійно розробленого чи запозиченого з чужої культури елемента, який, якісно відрізняючись від існуючих, тим не менш впроваджувався в традиційну середу. Так, наприклад, інновацією називалося вторгнення європейських звичаїв у традиційні способи організації африканських і азійських товариств [11].

Як вказувалося, поняттям «інновація», як економічною категорією, одним з перших став користуватися Й. Шумпетер.

У вітчизняній практиці інновація в переважній більшості випадків представляється як напрямок науково-технічного прогресу (перш за все високотехнологічної його складової), пов'язане з впровадженням результатів наукових досліджень і розробок у практику [6].

У роботах західних дослідників інновація є, перш за все, категорією економічною, соціальною і навіть особистою, а не тільки інструментально-технологічної. Інноваційний процес у вигляді техніко-організаційно-соціального завдання розуміється ними як цілісна і комплексна проблема [6].

У залежності від об'єкта та предмета дослідження інновація розглядається [9]:

- як процес (Г. М. Гвішіані, В. С. Кабаков, О. Койре, В. Л. Макаров, І. П. Пінінгс, В. Раппопорт, Б. Санта, Б. Твісс);

- як система (Н. І. Лапін, Й. Шумпетер);

- як зміна (Ф. Валента, Л. Водачек, Ю. В. Яковець);

- як результат (С. Д. Бешелев, А. Левінсон, Ф. Г. Гурвіч).

Неоднозначність поняття інновація викликана особливостями походження слів у мовах романо-германської групи, що виражаються у традиції об'єднувати в одному

понятті кілька не зовсім однозначних понять. У даному випадку ця традиція проявилася в ототожненні двох понять - інновація (як результат) та інноваційний процес [8]. Оскільки в тлумачних словниках спеціалізованих вже існує термін для позначення інноваційного процесу, в даній роботі інновація представлена як результат.

У дисертаційній роботі з метою виключення неоднозначності в міру можливості буде використовуватися офіційно прийнята термінологія. Так, у нормативних документах [3] інновація трактується як результат «інноваційної діяльності», яка у свою чергу визначається наступним чином [3]: «інноваційна діяльність - виконання робіт та (або) надання послуг, спрямованих на:

а) створення та організацію виробництва принципово нової або з новими споживчими властивостями продукції (товарів, робіт, послуг);

б) створення та застосування нових або модернізацію існуючих способів (технологій) її виробництва, розповсюдження та використання;

в) застосування структурних, фінансово-економічних, кадрових, інформаційних та інших інновацій (нововведень) при випуску та збуті продукції (товарів, робіт, послуг), що забезпечують економію витрат чи створюють умови для такої економії.

Визначення терміна «інновація» не відповідає визначенню «винахід» в Закон України про інноваційну діяльність [1]:

інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;

інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг;

інноваційний продукт - результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим цим Законом;

інноваційна продукція - нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам, встановленим цим Законом;

інноваційний проект - комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції;

пріоритетний інноваційний проект - інноваційний проект, що належить до одного з пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, затверджених Верховною Радою України;

інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) - підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг;

інноваційна інфраструктура - сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Термін «інноваційний процес» порівняно недавно з'явився в словниках. У 1986 р. цей термін використовується в «Інноваційному глосарії» для позначення послідовності етапів втілення ідеї в конкретний корисний результат: сприйняття проблеми або можливості, перша концепція оригінальної ідеї; дослідження та розробка; перший вихід у виробництво і на ринок, застосування та впровадження; удосконалення та зміни, що приносять дохід [12].

Підхід до визначення поняття «інноваційний процес» через виділення окремих його стадій поширений головним чином у науково-технічній сфері. Так, у словнику «Науково-технічний прогрес» інноваційний процес визначається через сукупність трьох стадій: від досліджень до першого виробничого освоєння; від першого освоєння до розгортання випуску в масштабах, достатніх для задоволення потреби всього народного господарства; від виробництва нововведення до його використання кінцевими споживачами, включаючи обслуговування та утилізацію використаного виробу [7].

Існуючі моделі інноваційного процесу можна розділити на лінійні та більш інтерактивні. В принципі, в лінійних моделях може матися на увазі якась відносність лінійності, тим більше що навіть прихильники цієї моделі визнають можливість нежорсткого відтворення цієї концепції на практиці, тому, з нашої точки зору, правомірно говорити про лінійних і більше інтерактивних моделях.

Таблиця 2

Відмінності інноваційних та інвестиційних проектів

Класифікаційні ознаки	Інвестиційний проект	Інноваційний проект
Визначення понять «інвестиції» і «інновація»	<p>Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.</p> <p>Джерело: Закон України «Про інвестиційну діяльність» (ВВР), 1991, N 47, ст.646</p>	<p>Інновація (нововведення) - це кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав реалізацію на ринку у вигляді:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) принципово нової або з новими споживчими властивостями продукції (товарів, робіт, послуг); 2) нові або модернізовані існуючі способи (технології) її виробництва, розповсюдження та використання; 3) у вигляді застосування структурних, фінансово-економічних, кадрових, інформаційних та інших інновацій (нововведень) при випуску та збуті продукції (товарів, робіт, послуг), що забезпечують економію витрат чи створюють умови для такої економії. <p>Джерело: власне визначення автора на основі визначення «інноваційна діяльність» у Законі України «Про інноваційну діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст.266</p>

<p>Об'єкти</p>	<p>Об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.</p> <p>Джерело: Закон України «Про інвестиційну діяльність» (ВВР), 1991, N 47, ст.646</p>	<p>Об'єктами інноваційної діяльності є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) принципово нова або з новими споживчими властивостями продукція (товари, роботи, послуги); 2) нові або модернізовані існуючі способи (технології) її виробництва, розповсюдження та використання; 3) структурні, фінансово-економічні, кадрові, інформаційні та інші інновації (нововведення) при випуску та збуті продукції (товарів, робіт, послуг), що забезпечують економію витрат чи створюють умови для такої економії. <p>Джерело: Власна визначення автора на основі визначення «інноваційна діяльність» у Законі України «Про інноваційну діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст.266)</p>
<p>Суб'єкти</p>	<p>Суб'єктами (інвесторами і учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави. {Частина перша статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1955-12 від 10.12.91 }</p>	<p>Суб'єктами інноваційної діяльності є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) фізичні та юридичні особи, які створюють та реалізують інновації; 2) центри інноваційної діяльності (технополіси, технопарки, технологічні інкубатори, інноваційні фонди, інноваційні центри та інші організації інфраструктури інноваційної діяльності), основна діяльність яких спрямована на створення інновацій та передачу їх у практичну діяльність; 3) державні органи, які беруть участь у регулюванні інноваційної діяльності;

Продовження табл. 2

		4) громадські об'єднання, які представляють і захищають інтереси виробників і споживачів інновацій. Джерело: власне визначення автора на основі Прекуту Закону України «Про державну підтримку інноваційної діяльності» № 4108
Деякі інші характеристики	Життєвий цикл ІП починається після НДДКР, життєвий цикл ІНП починається з НДДКР. На відміну від ІП, ІНП практично завжди включає додаткові витрати до раніше проведеними в період науково-технічної діяльності НДДКР, що забезпечують найбільш повноцінне перетворення їх результатів в інновації, а також володіє додатковими специфічними інноваційними ризиками. ІНП має додаткові джерела інвестування у вигляді венчурного капіталу, пов'язаний з підвищеними транзакційними витратами і має особливу нормативно-правову базу. ІНП має, як правило, більш високі прибутки на одиницю витрачених ресурсів за весь період життєвого циклу інновації [18].	

У роботах [9, с. 202; 10, с. 403; 5, с. 367] відбувається отождошення понять «інноваційний проект» і «інвестиційний проект», у зв'язку з тим, що для оцінки ефективності інноваційних проектів пропонується використовувати методи оцінки, розроблені для оцінки інвестиційних проектів.

Таким чином, аналіз літературних джерел свідчить про те, що досить важко чітко розмежувати не тільки такі поняття як «інноваційний проект» і «інвестиційний проект», а в деяких джерелах, як зазначалося вище, дані поняття взагалі використовуються як синоніми, а й чітко визначити таке поняття як «інновація». Тому нами і був обраний підхід розмежування даних понять на основі формального підходу, найкращим чином представлено в нормативних документах. На підставі поданого нашого розуміння відмінностей у поняттях «інноваційний проект» і «інвестиційний проект» (таблиця 1.1), логічно припустити, що пряме перенесення методів оцінки ефективності інвестиційних проектів на інноваційні проекти неправомірне і у вітчизняній практиці актуальна проблема розробки методів оцінки ІНП, що враховують їх специфічні особливості.

У даній статті автором була показана важливість інновацій в економічному розвитку з точки зору теорії та практики, актуальність обраної теми та розглянуто категоріальний апарат, який використовується у дисертаційному дослідженні, зокрема виділено авторське уявлення відмінностей між інвестиційними та інноваційними проектами.

Література:

1. Закон України Про інноваційну діяльність (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 36, ст.266)
2. Державна цільова економічна програма "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009 - 2013 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. N 447
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів розроблена на виконання Постанови Верховної Ради України від 17 лютого 2009 р. № 965-VI «Про проведення парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в

- умовах глобалізаційних викликів» Комітетом Верховної Ради з питань науки і освіти, Центром досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім.Г.М.Доброва НАН України за участю інших наукових установ НАН України, а також центральних і місцевих органів державної влади
4. Методичні рекомендації з підготовки інвестиційних проектів. // Міністерство економіки України <http://www.romen-invest.com/index.php?pg=fullnews&postid=42>
 5. Барюгин Л.С. Основы инновационного менеджмента. Теория и практика: Учебник / Л.С. Барюгин под ред. А.К. Казанцева, Л.Э. Миндели. 2-е изд. перераб. и доп. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. – 518 с.
 6. Бокс Дж. Анализ временных рядов. Прогноз и управление. / Дж. Бокс, Г. Дженкинс Вып. 1. М.: Мир, 1974.
 7. Горохов В.Г. Словарь/ В.Г.Горохов, В.Ф. Халипов. - Научно-технический прогресс. – М., 1987.
 8. Карпова Ю.А. Введение в социологию инноватики: Учебное пособие / Ю.А.Карпова. – СПб.: Питер, 2004. – 192 с.
 9. Медынский В.Г. Инновационный менеджмент: Учебник/ В.Г.Медынский– М.: ИНФРА-М, 2004. – 295 с. (Серия «Высшее образование»).
 10. Морозов Ю.П., Гаврилов А.И., Городнов А.Г. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие для вузов/ Ю.П.Морозов, А.И.Гаврилов, А.Г.Городнов.–2-е изд. перераб. и доп. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 471 с.
 11. Brockhaus T. Brockhaus Enzyklopädic. Mannheim, 1989.
 12. Haustein H., Maier H. Innovation Glossary. – Oxford, N.Y., Toronto, Sydney, Frankfurt, 1986.
 13. Бизнес-словарь. Режим доступа: <http://www.businessvoc.ru>
 14. <http://www.in.gov.ua/index.php?get=109>

Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Галушко О.С. 13.04.2012

Надійшла до редакції
16.04.12